

ย่างสู่อำเภอ 23

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2534 สำนักวิชาการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้มีหนังสือขอความร่วมมือยังกรมวิชาการต่าง ๆ ส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมพิจารณาของทางสำนักฯ โดยจัดประชุมที่ห้องประชุมกรมอนามัย ซึ่งตอนนั้นกระทรวงสาธารณสุขยังอยู่ที่เวสต์ในกรุงเทพมหานคร ประธานการประชุมคือ นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์ ซึ่งเพิ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการสำนักวิชาการฯ ท่านจึงใคร่ระดมสมองของหน่วยงานวิชาการต่าง ๆ ภายในกระทรวงเพื่อปรึกษาหารือว่าสำนักวิชาการควรมีภารกิจอะไรบ้างที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาการของกระทรวงสาธารณสุข

ในการประชุมวันนั้น ผู้แทนจากกรมวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ข้อเสนอแนะไปหลายประการ ซึ่งมีการแสดงข้อคิดเห็นสนับสนุนและคัดค้านกันพอสมควร และได้ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อทางสำนักวิชาการฯ เป็นอย่างมาก ในช่วงหนึ่งของการประชุม ผู้แทนจากกรมควบคุมโรคติดต่อ (นายแพทย์วิวัฒน์ โรจนพิทยากร) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาวิชาการหลายประการ อาทิ การจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการให้สม่ำเสมอ การให้มีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่พัฒนางานวิชาการของกระทรวงฯ เป็นต้น และประเด็นที่ได้รับความสนใจจากที่ประชุมเป็นอย่างมากคือ การเสนอให้กระทรวงสาธารณสุขจัดทำวารสารทางวิชาการ โดยได้ให้เหตุผลดังนี้

1. เท่าที่ผ่านมา มีการจัดทำวารสารในระดับกรมกันแพร่หลาย เช่น วารสารกรมการแพทย์ วารสารโรคติดต่อ (ของกรมควบคุมโรคติดต่อ) หรือวารสารกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เป็นต้น ซึ่งต่างก็เป็นวารสารระดับกรม แต่ในระดับกระทรวงนั้น มีเฉพาะหนังสือที่มีลักษณะเป็นนิตยสาร ซึ่งออกไม่สม่ำเสมอและมีเรื่องทางวิชาการอยู่น้อยมาก สำนักวิชาการฯ จึงน่าจะจัดทำวารสารที่เป็นหนังสือทางวิชาการโดยเฉพาะขึ้น
2. กระทรวงสาธารณสุขมีงานด้านวิชาการมากมาย และหลายเรื่องเป็นงานสหสาขา ไม่จำเพาะสำหรับกรมใดกรมหนึ่งของกระทรวง จึงเหมาะที่จะเผยแพร่ในวารสารของระดับกระทรวงสาธารณสุข
3. การจัดทำผลงานทางวิชาการของบุคลากรเป็นนโยบายที่กระทรวงสาธารณสุขผลักดันเพื่อให้เป็นหนทางก้าวหน้าในทางราชการของนักวิชาการ แต่นักวิชาการก็ต้องประสบกับปัญหาความยุ่งยากในการหาแหล่งพิมพ์เผยแพร่ผลงาน การจัดทำวารสารวิชาการของกระทรวงฯ ก็จะเป็นการให้โอกาสและเป็นทางเลือกหนึ่งให้นักวิชาการได้เผยแพร่ผลงานให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งน่าจะเป็นตรงกับบทบาทของสำนักวิชาการ

ข้อเสนอของผู้แทนกรมควบคุมโรคติดต่อได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากผู้เข้าร่วมประชุม แต่ส่วนใหญ่มีความกังวลว่าจะหาบุคลากรดำเนินการได้หรือไม่ เพราะการจัดทำวารสารเป็นงานที่หนักและมีความยุ่งยาก ต้องอาศัยมืออาชีพดำเนินการ และที่สำคัญคือ ต้องทำอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมก็ได้ให้ความเห็นชอบและมอบหมายให้ผู้แทนกรมควบคุมโรคติดต่อ ซึ่งเป็นผู้เสนอโครงการฯ เป็นผู้รับผิดชอบ (หลังเลิกประชุมก็มีผู้มากระซิบบอกว่า ในระบบราชการนั้น ผู้ที่เสนอในเรื่องงานใดงานหนึ่งซึ่งไม่ใช่งานประจำ ผู้ที่เสนอนั้นก็มักจะถูกละเลยให้เป็นผู้รับผิดชอบงานดังกล่าว)

เมื่อได้รับมอบหมายให้จัดทำวารสารของกระทรวงฯ (หรืออีกนัยหนึ่งคือ ของสำนักวิชาการฯ) ผู้แทนกรมควบคุมโรคติดต่อก็ได้รับดำเนินการจัดเตรียมงาน ซึ่งได้แก่

1. การขออนุญาตจากผู้บังคับบัญชา คือ อธิบดีกรมควบคุมโรคติดต่อ (นายแพทย์ธีระ รามสูต) ซึ่งก็ได้รับการอนุมัติ
2. การจัดตั้งคณะกรรมการ โดยติดต่อเพื่อน ๆ และนักวิชาการหลายท่าน ในกระทรวงฯ เพื่อขอเข้าร่วมในกองบรรณาธิการ พร้อมประสานกับทางสำนักวิชาการเพื่อจัดสรรงบประมาณและมอบหมายผู้รับผิดชอบด้านบริหารจัดการในสำนักฯ และอาศัยหนังสือคำสั่งของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข แต่งตั้งตัวเองเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ
3. การจัดตั้งชื่อวารสาร โดยได้ตั้งชื่อว่า “วารสารวิชาการสาธารณสุข” และใช้ภาษาอังกฤษว่า “The Journal of Health Science” กำหนดให้เป็นวารสารราย 3 เดือน (ปีละ 4 ฉบับ) โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม - มีนาคม 2535

เป็นฉบับปฐมฤกษ์ คือภายใน 3 เดือนหลังจากการประชุม

4. การประกาศเชิญชวนให้นักวิชาการส่งผลงานพิมพ์เผยแพร่ โดยในช่วงแรกต้องใช้วิธีติดต่อขอบทความจากนักวิชาการโดยตรง และฝากทางกองบรรณาธิการที่มาจากกรมต่างๆ ช่วยกันประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก แต่พอทำได้เพียงไม่ถึงปี ก็มีผู้ส่งผลงานลงพิมพ์จนเกินพอ
5. การเตรียมการจัดพิมพ์โดยพิจารณาใช้ระบบการพิมพ์โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภาษาไทย ซึ่งในช่วงนั้น มีโปรแกรมที่ใช้กันค่อนข้างแพร่หลายคือ “Word ราม่า” กับ “Word ราชวิถี” ในระยะนั้น โปรแกรมการพิมพ์เอกสารภาษาไทยมีจุดอ่อนคือ ตัวอักษรและสระแต่ละตัวมีระยะห่างเท่ากัน เช่น ตัวสระ “เ” ใช้เนื้อที่ความกว้างบนบรรทัดเท่ากับตัว “ฅ” ทำให้ดูไม่เป็นธรรมชาติ ก็พอดีได้ข้อมูลว่า ทางนายแพทย์ชัชชนะ มะกรสาร ซึ่งทำงานที่โรงพยาบาลราชวิถีในช่วงนั้น ได้แก้ไขเรื่องระยะห่างของอักษร แล้วยังแก้ไขปัญหาการตัดคำระหว่างบรรทัด เรียกเป็น “Word ราชวิถี” version 2 และเพิ่งทำเสร็จ เลยได้ขอความอนุเคราะห์นำโปรแกรมมาใช้กับวารสารในฉบับแรก การทำ artwork ด้วยตนเองนั้น เป็นการแก้ปัญหาความล่าช้าในงานทำหนังสือ เพราะส่วนใหญ่มักจะเสียเวลากับการส่งเอกสารที่ต้องแก้ไขไป-มาระหว่างบรรณาธิการกับสำนักพิมพ์

วารสารวิชาการสาธารณสุขได้รับการคลอเคลือบแรกตามกำหนด และมีการจัดทำอย่างต่อเนื่อง โดยในปีแรก ทำ artwork ด้วยโปรแกรม Word ราชวิถี ปีต่อมาจึงใช้เป็นโปรแกรม PageMaker เพื่อให้รูปเล่มดูเป็นมาตรฐาน และยังคงใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้เขียนได้ทำหน้าที่บรรณาธิการของวารสารต่อเนื่องเป็นเวลา 6 ปี โดยได้พัฒนามาตรฐานทั้งด้านวิชาการและการบริหารจัดการวารสารทุกฉบับ นับตั้งแต่ฉบับปฐมฤกษ์ และด้วยการเคร่งครัดกับคุณภาพ ทำให้ต้องลงแรงเป็นอย่างมากเพื่อให้จัดพิมพ์ออกมาได้ตรงเวลา ซึ่งก็ได้ผล เพราะในช่วง 6 ปีแรกนั้น ไม่เคยปรากฏว่ามีการออกวารสารล่าช้าเลยแม้แต่เพียงฉบับเดียว มีหน้าช้าหลายฉบับก็ออกก่อนกำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฉบับที่ 3 ของแต่ละปีที่ต้องออกภายในปลายเดือนกันยายน ก็ดำเนินการให้ออกเร็วขึ้นเพื่อให้ทันวิชาการสามารถนำผลงานไปขอเลื่อนชั้นเลื่อนระดับได้ทันก่อนสิ้นปีงบประมาณ นอกจากนี้ ยังมีการควบคุมเนื้อหาทางวิชาการและมาตรฐานของรูปแบบวารสารจนทำให้ผลงานเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง มีผู้สนใจส่งบทความเพื่อลงพิมพ์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักวิชาการจากต่างจังหวัด

ต่อมาผู้เขียนมีความจำเป็นต้องลาออกจากกระทรวงสาธารณสุข (เพื่อไปทำงานในองค์การระหว่างประเทศ) จึงได้ขอให้ทางสำนักวิชาการฯ รับเอาวารสารฯ ไปดำเนินการต่อตั้งแต่ปีที่ 7 เป็นต้นไป ทางสำนักวิชาการฯ ก็ได้ทำการจัดตั้งทีมผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญร่วมกันดำเนินการ โดยมีคุณนิตยา มหาผล ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการ (ต่อมาเปลี่ยนเป็น นิตยา จันทรเรือง มหาผล - แต่ก็เป็นคนคนเดียว) ซึ่งก็สามารถดำเนินการได้อย่างดี และมีการปรับปรุงระบบงาน รวมทั้งระยะต่อมา มีการเพิ่มจำนวนพิมพ์เป็นราย 2 เดือน (ปีละ 6 ฉบับ) ทำให้วารสารได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จึงนับได้ว่า บรรณาธิการนิตยาฯ ได้ให้ความทุ่มเทกับการพัฒนาวารสารจนประสบผลสำเร็จอย่างน่าชมเชยยิ่ง

ในวาระที่คุณนิตยาฯ ต้องการพักผ่อนจากงานบรรณาธิการ ทางสำนักวิชาการฯ ได้มีการปรับเปลี่ยนงาน โดยติดต่อให้ผู้เขียนกลับมารับงานเป็นบรรณาธิการอีกครั้ง (หลังหายหน้าไปทำงานในต่างประเทศสิบกว่าปี) ทั้งนี้ ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไป

การจัดทำวารสารในสมัยนี้ เป็นเรื่องท้าทายยิ่งกว่าเมื่อก่อน เพราะระบบการสื่อสารมีระดับการพัฒนาที่ก้าวไปไกล และมีการผลิตและใช้สื่อต่างๆ อย่างแพร่หลาย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยกระดับคุณภาพของวารสารวิชาการสาธารณสุขให้สูงขึ้น และรักษามาตรฐานให้สมกับเป็นวารสารชั้นนำในวงการสาธารณสุข ผู้เขียนจึงได้ขออนุญาตจากทางสำนักวิชาการฯ เพื่อปรับเปลี่ยนกองบรรณาธิการ โดยให้มีความหลากหลายมากขึ้น ให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษามาร่วมงานมากขึ้น ซึ่งก็ได้รับการขานรับอย่างดีจากคณาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ซึ่งยินดีให้ความช่วยเหลือในงานอันสำคัญนี้ ทั้งนี้ การปรับเปลี่ยนกองบรรณาธิการจะเริ่มดำเนินการตั้งแต่ฉบับที่ 1 ของปี 2557 เป็นต้นไป

บัดนี้ วารสารวิชาการสาธารณสุขมีอายุครบ 22 ปีแล้ว หวังว่า วารสารนี้จะได้รับการสนับสนุนให้สามารถยืนยงอยู่คู่กับการพัฒนาวิชาการทางการแพทย์และสาธารณสุขของประเทศได้อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องตลอดไป

วิวัฒน์ โรจนพิทยากร